

REAL PRIVILEGIO POR EL QUE SE DESMEMBRA AGULLENT DE ONTENIENTE, OTORGADO POR FELIPE II EN 1585

I. INTRODUCCION

1. *Agullent*.

Villa de origen romano, situada en el Valle de Albaida, es poco importante en la historia del Reino de Valencia. Conquistada por Jaime I y dada en feudo a su caballero Guillem Olivar¹ por los servicios prestados en la conquista de Alcoy, a la muerte de éste sin sucesión, retorna al patrimonio real, como lugar de Onteniente, del que dista cinco kilómetros. No es citada ni en el «Libre dels Feyts» ni en el «Libre del Repartiment»².

Se cree que en 1410 predicó en ella S. Vicent Ferrer, por la estatua que de fines del siglo xv, o principios del xvi, tiene dedicada en la plaza, por la tradición y por la ermita, que está para su culto³.

La primera noticia documentada que sobre él tenemos se encuentra en el guijaje concedido por doña Germana el 30-1-1524. En él se ve que había en Agullent 18 agermanados ausentes, las propiedades que poseían y el cambio de manos de éstas a causa de la represión⁴.

También en las «Memorials de les visites pastorals» se habla de Agullent. Así, en la de 1582, fol. 67; «Halló que dicho lugar de Agullente es del rey don Phelipe, nuestro Señor, carrer de la villa de Ontinyente, y de ciento noventa casas de christianos viejos, y en ellos quinientos sesenta personas de confesión y comunión»⁵.

1. Vid. FEBRER, J., *Trobes dels linages dels nobles de la ciutat y regne de Valencia*, ed. Bover, Mallorca, 1848, p. 201; MADRIZ, P., *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España* 3 (Madrid, 1848) I, p. 160-161.

2. Vid. BATLLORI, M., «Agullent i la seva ermita de S. Vicent», en *Catalunya a l'època moderna*, ed. 62 (Barcelona, 1971) p. 357-380, p. 357-60; ALMIÑANA, J., *Agullent en los caminos de San Vicente Ferrer* (ed. Nàcher, Valencia), 1955 p. 21-34; VIDAL TUR, G., *Las capuchinas de Agullent* (Alicante) p. 63-68.

3. Vid. BATLLORI, *ob. cit.*, p. 362; LLORENTE, T., *España, sus monumentos y artes: Valencia*, t. II (Barcelona, 1889) p. 776.

4. Vid. GARCÍA CÁRCCEL, R., *Las Germanías de Valencia* (Península, 1975) p. 144-6; HARO, R., «Les Germanies a Ontinyent-Agullent», *El Tendur* (Ontinyent, diciembre 1979) p. 2-5; ARV, Mestre Racional, Leg. 498, exp. 10.154. Precisamente Agullent y Onteniente son la única muestra documentada del cambio de propiedad a causa de la represión.

5. Vid. BATLLORI, *ob. cit.*, p. 359.

2. Separación de Onteniente.

Agullent, a mediados del XVI, creció considerablemente, gracias a la riqueza de sus tierras, y llegó a tener 300 casas⁶. Con el crecimiento y el poder económico, empezaron las malas relaciones con Onteniente, al desear, los agullentinos, ocupar cargos en aquella villa. Referente a esto se encuentran noticias en el Archivo Municipal de Onteniente (AMO). Así, el 12 de septiembre de 1575, vemos cómo el síndico de Agullent protesta porque este lugar participa «en totes les càrregues e imposicions» y sin embargo no pueden desempeñar cargos de Justicia, Jurados y Mustazaf. Por ello solicita poder participar «de les honres y preeminències que participa y gosa /els/ de la vila de Ontinyent, esent admesos a los officis públichs de aquella, çò és: Justícia, Jurats, Mustaçaf, Consellers e altres obligantse a viure en Ontinyent mentre ocupen lo càrrech, segons se acostuma en altres lochs que són carrers»⁷.

Por otra parte, en Agullent tampoco había tribunal de justicia «cort formada ni cadira», y cada dos meses, o con más frecuencia, acudía el Justicia a Agullent «y en dita visita puga oír y determinar les causes de les persones velles y miserables, pubils, viudes y altres persones que bonament no puguen anar a Ontinyent»⁸.

Todo esto empujó a los agullentinos a pedir su independencia municipal. Por tal motivo, en 1584, se dirigen al rey Felipe II, solicitando la erección de Onteniente.

Para ello, Juan Casanova, síndico del lugar, redactó 34 capítulos conteniendo las normas por las que debería regirse Agullent desde aquel momento. El Rey oye la solicitud el 28-11-1584, estando en Madrid, y ordena al Virrey de Valencia, Conde de Aitona, revisar los capítulos: «Dezimos y encargamos *que veays muy particular los dichos memoriales y capítulos y os informeis de la qualidad del dicho lugar y pobladores del y senyaladamente de tranquilidad, vida y abono de costumbres dellos...*»⁹ y posteriormente, estando el Rey en las Cortes de Monzón, el 20-7-1585, le concede el privilegio de ser Universidad separada de Onteniente, a cambio de 5.000 libras, que el mismo Rey, el 31 de marzo del mismo año, había autorizado

6. Vid. CAVANILLES, J., *Observaciones sobre la Historia Natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia*, t. II-2 (Zaragoza, 1958) p. 163-4; ESCOLANO, G., *Décadas de la historia de la insigne y coronada Ciudad y reino de Valencia*, t. II (Valencia, 1879) p. 555.

7. AMO, *Llibre de Consell y Elections*, 12-9-1575, sin numerar. Doy las gracias a Alfredo Bernabeu, Cronista Oficial de Onteniente, por haberme dejado usar este documento, así como los otros referentes a esta ciudad.

8. AMO, *ob. cit.*, octubre 1574.

9. Vid. ARV, Real Cancillería, *Diversorum*, 358, fol. 118v-119r; REIG FELLIU, J., *Onteniente 1940-53* (Diputación Provincial de Valencia, 1957) p. 81.

a disponer¹⁰ y nombrando como primer Baile a Juan Casanova¹¹.

Pese a la concordia habida entre Onteniente y Agullent el 12-9-1589, aceptando la separación y resolviendo todos los puntos litigiosos¹², hubo problemas a la hora de su ejecución. Por ejemplo, el 12-8-1655, hubo un pleito por cuestión de jurisdicciones: «com de temps y quam fon feta desiparació de Agullent de la present vila y es féu Universitat y S. M. nos concedí privilegi en aquell contenenent molts capítols en los quals dita vila restà a la jurisdicció suprema y tan solament Sa Magestat los concedí la Jurisdicció Alfonsina y com la dita Universitat pretén que la present vila no té jurisdicció Suprema vent-se seguit estos dies passats un cas que tocà a la jurisdicció de aquesta vila, lo Justicia anà a la dita Universitat ab son assessor y escrivà y ministros y volent exercir Jurisdicció, per part de dita Universitat es pretengué impedir-ho y per no moure roido ni discòrdia s'entornà y en seguida per part de dita Universitat se portà dit privielgi y capitulació y restaren acordats que los síndichs de la present vila y de la dita Universitat de comú consentiment anaren a la ciutat de València y que los advocats feren mira, se regonehuesen y que declarasen lo que tocà y pot exedir... per evitar-se pleits y discordies».

Tras diversas tentativas, no llegaron a coincidir en Valencia, por lo que el de Onteniente consultó con los abogados de dicha ciudad, quienes le aseguraron que «dit negosi eixirà molt favorable si posa causa en la Real Audiència¹³.

También en enero de 1662, vemos cómo el Justicia de Onteniente, al tener noticia de que el día de S. Antonio habían apuñalado a un particular en la vecina localidad de Agullent, acudió con sus ministros a practicar las oportunas averiguaciones, pero celosos los agullentinos de su jurisdicción lo recibieron con malos tratos. Regresó el Justicia a Onteniente y a los pocos días, hallándose en peligro de muerte el herido, el Justicia de Agullent, reconociendo la jurisdicción suprema de Onteniente, lo mandó llamar¹⁴.

De hecho y de derecho, la jurisdicción criminal de Agullent pertenecía a Onteniente, como dice el privilegio —capítulo 27— y vemos en las Cortes Valencianas de 1626: «Y té la jurisdicció criminal en la Universitat de Agullent, que dista d'ella una llegua»¹⁵.

10. Vid. documento I que adjunto en apéndice. Se halla en el ARV, Real Cancillería, *Diversorum*, 358, fol. 138v.

11. Vid. documento II, en apéndice. Se encuentra en el ARV, Real Cancillería, *Diversorum*, 358, fol. 145r-147r.

12. Vid. AMA, Privilegio de Felipe II, fol. 7r. También pág. 16.

13. AMO, *ob. cit.*, 12-8-1655, sin numerar.

14. AMO, *ob. cit.*, enero 1662.

15. DE LARIO RAMÍREZ, D., *Cortes del Reinado de Felipe IV: I cortes Valencianas de 1626*, Valencia, 1973, p. 178, cap. 295.

A partir del privilegio, Agullent ya tiene una historia propia. Así, vemos cómo en 1586 el Rey no concede el privilegio de un horno particular a Miquel Casanova¹⁶; cómo en 1594 y 1595, respectivamente, concede un horno y un molino, por haber aumentado su vecindad¹⁷; cómo da cuenta de la administración de su patrimonio al Mestre Racional¹⁸; tiene su propio libro de Consejos¹⁹; nacen otras instituciones no reguladas por el Privilegio, como el «Pare d'òrfens», «Pare de pobres vergonyants», «el Cequier» se construye un convento de Dominicos²⁰.

En el XVII, Agullent desciende en número de habitantes por:

1) La expulsión de los moriscos. Como ha estudiado Císcar Pallarés, los bienes de los moriscos eran abundantes: 315 cahizadas, estimadas en 5.759 libras²¹, siendo comprada, caso único en el País Valenciano, por un 56,9 por 100 de clase media²².

2) Por la peste de 1600. Desde el 7 de agosto hasta el 4 de septiembre murieron 86 personas²³.

3) Por la emigración a Onteniente²⁴.

En 1646 tenía 150 casas²⁵.

3. *El privilegio.*

El privilegio otorgado por Felipe II, hallándose en las Cortes de Monzón, el 20-7-1585, que separó Agullent de Onteniente, se encuentra en el Archivo Municipal de Agullent (AMA); se conserva en perfecto estado. Es un volumen con cubiertas de pergamino, que consta de siete folios, también de pergamino, sin numeración. En la cubierta se lee, de letra posterior, el siguiente rótulo:

Real Privilegio por S. M. por /el que se manda/
la desmembración de la Real Jurisdicción de esta
Universidad/ de la Villa de Onteniente.

16. Vid. ARV, Real Cancillería, Diversorum, 360, fol. 19v.

17. Vid. AMA, *Privilegio de un horno* para la Universidad, dado por Felipe II el 20-8-1594, redactado en latín. Al margen, *privilegio de un molino* para la Universidad, otorgado por Felipe II en febrero de 1595. Redactado en catalán. El documento está muy estropeado. También se halla en el ACA (Archivo corona de Aragón), leg. 651.

18. Vid. ARV, *Maestre Racional*, leg. 490. Va desde 1586-1704.

19. Vid. AMA, *Llibre dels Consells*. Va desde 1592-1644.

20. Vid. DIAGO, Fr., *Historia de la provincia de Aragón de la Orden de Predicadores* (Barcelona, 1598) fol 294 Bb. Este afirma que el convento se construye en 1595. Sin embargo, ALMIÑANA, *ob. cit.*, p. 173, y VIDAL, *ob. cit.*, p. 73-4, afirman que es de 1585.

21. Vid. CISCAR PALLARÉS, E., *Tierra y señorío al País Valenciano (1570-1620)*, Del Cenia al Segura (Valencia, 1977) p. 301.

22. Vid. *ibidem*, p. 323.

23. Vid. BATLLORI, *ob. cit.*, p. 369.

24. Vid. CAVANILLES, *ob. cit.*, p. 163.

25. Vid. PÉREZ PUCHAL, P., *Geografía de la población valenciana* (L'Estel, Valencia, 1976) p. 55.

El folio 7v es un certificado de 13-2-1850 sobre la posesión y propiedad de los montes.

Al comienzo de cada capítulo «item», hay numeración romana del 1 al 34, pero es de época posterior. A los márgenes, en letra posterior, un título resume cada capítulo.

De este privilegio, Batllori hizo una pequeña reseña, y Almiñana tradujo el texto latino e hizo una reseña²⁶. Este le llama Carta-Puebla²⁷. Vidal y Reig afirman que fue ratificado por las Cortes de Monzón, hecho que no es cierto, como se puede ver en los Procesos de Cortes²⁸.

El mismo privilegio se halla en el ARV, Real Cancillería, Diversorum, 357, fol. 216-227. Este debe de ser una copia del hallado en el AMA. Le faltan las firmas, cláusulas y el acto de concordia. El texto es completamente igual, diferenciándose solamente en el número de abreviaturas.

Estamos ante un privilegio expedido por el soberano a petición de parte, en la que no intervenía ningún estamento, a cambio de dinero. Forma parte del derecho paccionado, por lo que había de ser respetado por el poder real al igual que los fueros²⁹.

Era uno de tantos de los privilegios que concedió Felipe II. En el mismo ARV, Real Cancillería, Diversorum, 357, encontramos:

a) Privilegio otorgado a la Ollería, separándola de Játiva, convirtiéndola en Universidad, dado el 4-10-1583: fol. 106r-120r.

b) Privilegio dado a la Yessa, separándola de Alpuente: fol. 64v-81v.

c) Privilegio concedido a Almoradí, separándola de Orihuela: 81v-98v.

Comparados los privilegios, vemos cómo son prácticamente iguales:

- Piden cuatro jurados y se les concede tres.
- Se les da la misma clase de jurisdicción civil y criminal.
- Se les concede el mismo tipo de mercado.

26. Vid. BATLLORI, *ob. cit.*, p. 359-60.

Vid. ALMIÑANA, *ob. cit.*, p. 23-30.

27. Vid. *ibidem*, p. 23.

28. Vid. VIDAL, *ob. cit.*, p. 65.

Vid. REIG, *ob. cit.*, p. 81.

Vid. SALVADOR ESTEBAN, E., *Cortes Valencianas del Reinado de Felipe II* (Valencia, 1974).

29. Vid. A. GARCÍA-G. COLÓN, *Furs de Valencia* (Barcino, Barcelona) t. I, 1970, p. 16.

— Exceptuando la Ollería, que paga 8.000 ducados, los otros tres pagan 5.000 libras.

Agullent adquiere con él una organización política y administrativa, una jurisdicción propia, una regulación del comercio de los impuestos y tributos, del término municipal, de la relación con Onteniente:

a) Se eligen tres Jurados anualmente que (I, XIV):

— Nombran «Consellers» entre los vecinos —25 para el «Consell general» y nueve para el particular (VI).

— Eligen un «Justícia», «Mostassaf», «Síndic» (XII).

— Eligen un Abogado, un Colector, un Clavario, un Pechero (XI).

— Imponen tributos: «peytes», «amprius», «sises» y tienen jurisdicción sobre ellos (IV, XIII).

— Pueden dar cartas de franqueza y hacer leyes nuevas y revocar las viejas (II, VIII).

b) El Rey nombrará un «Batle», que será vecino. Este tomará juramento a los Jurados, Justicia y Mustazaf (XV).

c) El Justicia tendrá jurisdicción civil en primera instancia. Las apelaciones se harán según los fueros del Reino. En las causas criminales, su jurisdicción habrá de regirse por el fuero dado por Alfonso el Benigno en las Cortes de 1329, teniendo Onteniente jurisdicción sobre él (XXIV-XXXIII).

d) Crea un edificio para la reunión de los Jurados, Justicia y Consejo y una cárcel (VII, XXXIII).

e) Crea un mercado una vez por semana y un «almodí» con título de «cambra» (V, X).

f) Se crea una comisión para arreglar el estado de cuentas y separar económicamente Agullent de Onteniente (XVII-XXIII).

g) Se delimita el término municipal de Agullent (XXXIV).

Para la transcripción sigo el texto del privilegio guardado en el AMA (*).

EMILI CASANOVA
Universidad de Navarra

---

* Doy las gracias a la Dra. Silvia Romeu por sus orientaciones en este trabajo.

APENDICE

I

Joannis Casanova

El Rey

Bayle general: por parte de Juan Casanoua, síndico del lugar de Agullent, nos ha sido suplicado que pues hauemos deliberado de hazer merced al dicho lugar de darle la jurisdicción que por fuero del rey don Alonso se concede a los que possehen lugares que están dentro del terreno de Villas Reales, y por ello nos siruen con cinco mil libras, moneda dese Reyno de Valencia, se la hagamos a los vezinos del dicho lugar en darles licencia para que se puedan congregar y ajunctar en forma de Uniuersidad y tomarlas a censo y hazer los cargamentos y auctos para ello necesarios e nos lo hauemos tenido por bien, decimos y mandamos que en *nuestro* nombre les deys y concedays licencia para cargar sobre si las dichas cinco mil libras por el precio y menosdaño que se pudiere con que las hayan de depositar y depositen en la tabla de la *nuestra* ciutat de Valencia dichas y scriptas al conde de Chinchón como nuestro thesorero general y assí mesmo se la daréys para que se puedan cargar trezientas y cinquenta libras las quales hayan de seruir y sean para los gastos y costas que sean hechos y han de hazer en este negocio, que para en quanto necesario es les damos y concedemos *nuestras* voses y veses y poder cumplido. Dattum en Çaragoça a XXXI de março de MDLXXXV

Vidit Frigola

Yo el Rey

Vidit Sapena

.....

.....

Al vailyc general de Valencia que de licencia a los del lugar de Agullent para que puedan tomar a censo cinco mil libras con que sirven a *vuestra* merced de hazelles uniuersidad y trezientas y cinquenta para los gastos del negocio¹.

II

Joannis Casanova

Nos Philippus etc. In gratia et concessione erectionis loci de Agullent in Uniuersitatem inter alia capitula fuit per nos ordinatum quod inpraedicta Universitate ponatur Bajulus localis opportunus ad ea per agenda que ad

1. Real Cancilleria, Diversorum, 358, fol. XXXVIII, v.

Bajulos similium Uniuersitatum pertinent et spectant pro cuius quidem capituli executione cum dictum offitium alicui personae benemerite et idoneae providere vellemus occurristi menti nostrae tui fidelis Joannes Casanoua dictae uniuersitatis vicinus et habitator cuius fides et probitas precerquam quod fide digno testimonio apud nos commendatae existunt per aliquot annos cum omni cura

(fol. 145r)

et diligentia procurasti a nobis obtinere erectionem praedictae uniuersitatis his igitur moto respectibus tenore praesentis de nostra certa scientia Regiae auctoritate deliberate et consulto praedictum officium Baiuli praedictae uniuersitatis de Agullent tibi eidem Joanni Casanoua uostra mera et libera voluntate durante concedimus commitimus et fiducialiter commendamus cum omnibus et singulis Juribus salario lucris et emolumentis prerrogativis et inmunitatibus honoribus et oneribus addictum offitium debite pertinentibus quae et quibus similes Baiuli Uniuersitatum dicti Regni Valentiae habere et percipere utique et gaudere consueuerunt potuerunt et debuerunt usque quaeque ita quod tu dictis Joannes Casanoua et alius nemo (nostra mera et libera voluntate durante) ut praefertur offitium idem Baiuli habeas, seneas, regas, exerceas et administres fideliter legaliter atque bene ea omnia et singula faciendo et libere exercendo quae ad dictum offitium eiusque plenum usum et exercitium pertinere quovismodo dignoscantur verum antequam regimini dicti te in miceas officii jurare teneris impressę illius ad quem spectet te bene fideliter et legaliter in eodem habiturum et alia

(fol. 145v)

facturum atque tenearis et instuitus existus serenissimo propterea Philippo Principi Asturiarum et Gerundae Ducique Calabriae et Montis Albis folis primo genito nostro charissimo ac post longevos et felices dies nostros in omnibus Regnis et dominiis nostris deo Propitio immediato heredi et legitimo sucessori intentum aperientes nostrum sub paternae benedictionis obtentu dicimus eumque rogamus egregio vero locumtenenti et capitaneo generali nostro Regenti Cancellariam et doctoribus nostre Regis Audientiae gerentibus vices nostri generalis gubernatoris ad vocato et procuratoribus fiscalibus et patrimonialibus Baiulo generali magistro Rationali Alguasiriis Portariis Virgariis ceterisque demum uniuersis et singulis officialibus et subditis nostris maioribus et minoribus in dicto Valentiae Regno constituti (roto) ipsorumque loca-tenantibus et subrogatis presentibus et futuris et signater Justitiae et Juratis dicte Uniuersitatis de Agullent ad incursum nostrae Regie indignationis et irae peneque florendorum Auri Aragonum mille abonis secus agentis irremisibiliter exigendorum et nostris inferendum clerariis dicimus

(fol. 146r)

praecipimus et iubemus quatenus (z) te dictum Joannem Casanoua pro Bajulo praedicto (dicta nostra mera et libera voluntate durante ut praefertur) habeant, teneant reputent honorificant atque tractent det illi ad quos spectet inpossessionem dicti officis te ponant et inducant positumque et

inductum manuteneant et deffendant contra cunctos de quibus salario iuribus lucris et emolumentis praedictis tibi integre respondeant seu faciant per quos deceat plenarie responderi. *Nostramque honoris gratiam* et concessionem et omnia et singula in ea contenta teneant firmiter et obseruent tenerique et iudicio libiliter obseruari faciant per quoscumque si dictus serenissimus princeps nobis morem serere caeteri predito officiales et subditi nostri praesentem *gratiam nostram* charam habent praeter irae et indignationis *nostrae* incursum quenam praeappositam cupiunt cuitare in cuius rei testimonium prasentem fuit iustimus nostro regio (roto) sigillo pendentis muniti. Datum in oppido Montisoni die vigesimo mensis junii anno a nativitate domini millesimo quingentesimo octuoagesimo quinto Regnorumque nostrorum videlicet citerioris Siciliae et Hierusalem trigesimo secundo (fol. 146v)

Castallae autem trigesimum ulterioris Siciliae et aliorum trigesimo Portugalliae tamen sexto.

Yo el Rey

(Van las firmas del vicescanciller y tesorero).

Provee V. Merced para durante su real voluntat el oficio de Bayle del lugar de Agullent en el Reyno de Valencia a Juan Casanova².

(fol. 147r)

III

NOS PHILIPPUS³

Dei gratia Rex Castellae, Aragonum, Utriusque Siciliae, Hierusalem, Portugalliae, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Legionis, Nauarne, Granatae, Toleti, Valentiae, Galletiae, Maioricarum, Hispalis, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Murtiae, Giennis, Algarbii, Algezirae, Gibraltaris, Insularum Canariae, necnon Indiarum Orientalium et Occidentalium, Insularum ac terrae firmae maris, Oceani, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae et Mediolani, Athenarum et Neopatriae, Comes Abspurgii, Flandriae, Tirolis, Barcinonae, Rossionis et Ceritaniae, Marchio Oristani et Goceani. EA QUAE locorum nostrorum incolarumque et habitatorum eorundem, utilitatem et patrimonii nostri regii augmentum concernunt, libenti quidem animo concedere solemus et multo libentiori cum de nobis benemerentur. Quanto enim honoratiores fiunt, tanto regia dignitas magis elucescit. Quo fit, ut cum pro parte nobis dilectorum proborum hominum, et habitatorum loci de Agullent nostri Valentiae regni, fuerit Maiestati *nostrae* humiliter supplicatum, ut dictum

2. Real Cancilleria, Diversorum, 358, fol. 145r-147r.

3. Pese a que en el documento el texto está todo seguido, separaré los capítulos para una mayor claridad. Los títulos del margen los pondré entre paréntesis al comienzo de cada capítulo. El número del folio lo coloco al final del texto de cada folio.

locum a Villa nostra de Ontinyent in eodem Valentiae regno sita separare, ipsamque locum Universitatem separatam ab eadem villa de Ontinyent erigere, et extollere dignaremur, quaedam coram nobis et in nostro S.S.R. Aragonum consilio addictum effectum praesentarunt capitula, ipsorum concessionem et admissionem humiliter postulando. Nos vero volentes erga ipsos grates nos exhibere, animaduertentes servitium quinque mille librarum nobis nuper prestiterunt, eorum supplicationi benigne, modo et forma infrascriptis, duximus annuendum. Tenore igitur presentis nostri privilegii, cunctis temporibus firmiter valituri, deque nostra certa scientia et regis auctoritate, dictum locum de Agullent Universitatem separatam a villa nostra de Ontinyent, modo et forma infrascriptis capitulis contentis et specificatis facimus, separamus, erigimus et creamus. Ita videlicet quod ab hinc. perpetuo praedictum locum de Agullent, universitatem dici e nominari volumus; et hac honoris gratia semper gaudere decernimus, et insuper praedicta capitula pro parte dictorum proborum hominum et incolarum publicitatem universitatis nostrae de Agullent, nobis praesentata (ut praefertur) iuxta decretatione in calce cuiuslibet eorum respective appositas admissi-

(fol. Ir)

mus et concessimus, prout in ipsis apparet et quorum tenor talis est. Sacra, Catholica, Real Magestat, IUAN CASANOVA, Syndich del lloch de Agullent, presenta a V. M. los capítols dejús scrits, a effecte que lo dit lloch de Agullent, de ara en auant sia Universitat distincta y separada de la Vila de Ontinyent, e tinga govern, regiment y administració de per si, e Jurisdictió cuiuyl y criminal en lo modo y forma següents.

(Tres jurats) PRIMO, que los vehins y habitadors del dit lloch de Agullent, sien y representen, de ara en auant, Universitat de per si distincta y separada de la Vila de Ontinyent, e que V. Magestat los cometta lo govern, regiment y administració de aquella per medi de Jurats, fins en número de quatre, elegidors cascad any en la vigília de Pasqua de Penthecostes, per lo consell de dita Universitat. **PLAU A SA MAGESTAT AB QUE LOS IURATS SIEN TRES TAN SOLAMENT.**

(Puguen dar franquea) II. Item, que los vehins y habitadors del dit lloch de Agullent e terme de aquell y la dita universitat gozen y se alegren de vuy en auant, de tots los priuilegis, franquesses, llibertats, gràcies, immunitats, exempcions, y de totes y qualsevol coses que gozen y se alegren los vehins y habitadors de la vila de Ontinyent, yls són estats concedits y concedides fins al dia de la concessió del present priuilegi, e que los Justicia y Jurats del dit lloch de Agullent, donen e puixen donar carta e cartes de franquesa a tots los vehins y habitadors de dita Universitat. **PLAU A SA MAGESTAT.**

(Elecció de jurats) III. Item, que los dits Jurats sien nomenats, ço és, la primera vegada per lo Batle general del regne de Valencia, o altre Official real, al qual, V. Magestat serà seruit cometre la execució dels presents Capítols, y de allí en auant, sien elets per lo Consell de dita Universitat en la dita vigília de Pasqua de Pentecostés y nomenats e graduats per lo Batle que residirà en la dita Universitat, en poder del qual hajen de jurar

y juren de auer-se bé e llealment en lo regiment de dits officis y de guardar la fidelitat a V. Magestat y les Ordinacions y establiments de dita Uniuersitat. **PLAU A SA MAGESTAT.**

(Jurisdicció de jurats) IV. Item, que los dits Jurats, tinguen coneixença e Jurisdicció en les causes de amprius, de sises, peytes, y de altres coses, mesters y officis, en lo modo y forma que los Jurats de altres Uniuersitats reals del dit regne tenen y acostumen tenir per furs y priuilegis, usos y bons costums del dit regne. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS LA JURISDICCIO ESPECIFICADA EN LO PRESENT CAPITOL FINS EN QUANTITAT DE TRESCENTS SOUS, QUANT ALS AMPRIUS E A-LES SISES E PEITES TAN SOLAMENT Y QUE SIA DURANT LA BENEPLA-**
(fol. Iv)

CIT DE SA MAGESTAT.

(Cambra) V. Item, que los dits Jurats puguen tenir e tinguen Almodí o cambra de forment y altres grans y vitualles, per al auituallament de la dita Uniuersitat y posar fur y preu en aquell y aquells, y en son cas puguen fer repartiment hu o molts dels dits forments e altres grans y vitualles, entre los vehins y habitants del dit poble y exgir y cobrar de aquells per medi de sos ministres, los preus de dites vitualles sumariament, sens solemnitat alguna de execució. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS LO SUPPLICAT, AB TITOL EMPERO DE CAMBRA Y NO DE ALMODÍ Y QUE PUGUEN POSAR LOS PREUS EN LOS FORMENTS E ALTRES GRANS QUE ENTRE SI MATEIXOS VENDRAN Y REPARTIRAN, Y FER TOTES LES ALTRES COSES NECESSARIES PERA CONSERUACIO DE DITA CAMBRA.**

(Concell) VI. Item, que los dits Jurats que annualment seran elets hagen de fer y facen nominació o elecció de Consellers de les persones quels semblara esser idònees y sufficients per al dit càrrech, los quals hagen de ser y sien vehins y domiciliats en lo dit lloch de Agullent, en lo número que als dits jurats pareixerà conuenir per al dit govern, regiment y administració de la dita Uniuersitat y en lo temps y forma que millor los pareixerà statuyr y ordenar, los quals hagen de jurar e juren en lo primer consell y congregacio que tindran, en poder del Justicia de dita Uniuersitat o de son llochtinent o Assessor que en dit Consell assistirà, de donar bo, recte Consell als dits Justicia e Jurats, segons Déu e ses consciencies, e de guardar les ordinacions de dita Uniuersitat e de tenir en secret les coses que per los dits Justicia e Jurats, los serà aduertit que tinguen secretes, saluo (com dit és) la fidelitat de V. Magestat y que tostemps que seran conuocats, aniran al dit consell, posposats los negocis propis, los quals hagen de regir, governar y administrar les coses tocants a la bona administració e govern de dita uniuersitat. **PLAU A SA MAGESTAT QUE PER AL CONSELL GENERAL SIEN ELEGIDES PER LOS DITS JURATS VINT Y SINCH PERSONES, Y PER AL PARTICULAR NOU.**

(Sala de consell) VII. Item, que los dits Justicia, Jurats e consell puguen fer obrar o tenir casa en lo dit lloch de Agullent, en les estàncies o appo-

sentos de la qual se puguen ajustar e congregar tantes quantes voltes los pareixerà ajustar e congregarse de per si, per a tractar y proveyr lo que conuindrà sobre los negocis y afers de dita Uniuersitat y de la cosa pública, y també en son cas, y lloch y temps, tenir y celebrar consell una y moltes vegades precehint conuocació dels dits consellers, ab sola assistència en dit Consell del dit Justícia o Llochtinent o Assessor de aquell, sens conuocació ni interuenció de altre official real. **PLAU A SA MAGESTAT AB QUE EN LO CONSELL ASSIS-**

(fol. IIr)

TEIXCA LO JUSTICIA O SON LLOCHTINENT Y NO LO ASSESSOR A SOLES.

(Fer ordinations) VIII. Item, que los dits Jurats ab consell del dits consellers y ab interuenció del dit Justícia y llochtinent o Assessor de aquells puguen fer y fassen qualsseuol Ordinacions, cots, statuts y stabliments, respectant lo dit bon gouern e administració del dit Lloch de Agullent e millorar, corregir y reuocar aquells en tot o en part tantes vegades quantes los pareixerà conuenir, segons llur intel·ligència y saber. **PLAU A SA MAGESTAT AB QUE LOS DITS ESTATUTS NO SIEN CONTRA FURS Y PRIUILEGIS Y QUE SIEN SOBRE LO QUE AB LO PRESENT PRIUILEGI SE'LS CONCEDEIX Y NO RES MES.**

(Con se tinga consell) IX. Item, que per lleuar tota ocasió de escàndols no.s puga proposar, tractar, ni votar en dit consell, sinó sobre allò tan solament *que* serà proposat per los dits Jurats o per lo altre de aquells, y que los dits Jurats sien obligats de fer conuocar y tenir consell y de proposar en aquell lo que per qualseuol dels dits consellers los serà notificat e request de paraula, ab que no sia contra la fidelitat de V. *Magestat*. **PLAU A SA MAGESTAT, ENTENENT QUE LA NOTIFICACIÓ FAEDORA PER LO CONSELLER HAJA DE SER ANS DE CONUOCAR LO CONSELL, Y LO QUE SE HA DE PROPOSAR EN LO GENERAL SE DELLIBERE PRIMER EN LO PARTICULAR PER LA MAJOR PART.**

(Mercat) X. Item, que en lo dit lloch de Agullent se puga tenir y.s tinga mercat en cascuna setmana en lo dia que per los dits Jurats y consell sera stabilit y ordenat, de la manera y ab los mateixos fauors, prerrogatiues e llibertats que dits mercats són concedits a altres uniuersitats reals del regne de Valencia. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS QUE PUGUEN TENIR MERCAT COM LO TÉ LO LLOCH DE LA ALCUDIA.**

(Elegir officials y síndich) XI. Item, que los dits Jurats y consell puguen cascun any elegir y elegeixquen en lo dia y tèrmen *que* ordenaran y stabiliran, tots los Officials necessaris per a la dita administració y gouern com son Aduocat, Syndich, Subsíndrich, Collectors, Clauaris, Peyters, Porters, Nuncios y altres qualsseuol Officials y ministres ab los salaris condecents que als dits Jurats y consell pareixerà constituyr-los, ab expressa facultat de poder novament crear altres Officials y reuocar algú o alguns dels que a principio et pro tempore seran estats creats, y de augmentar o diminuyr

los salaris de aquells segons la necessitat del temps ho exigirà a mera y llibera voluntat del dits Jurats y Consell. **PLAU A SA MAGESTAT QUE PUGUEN ELEGIR UN ADUOCAT Y UN SYNDICH Y QUE LO ESCRIUA DEL CONSELL, AIXI COM LO DEL JUSTICIA SIA A PROUISIO DE SA MAGESTAT Y QUE PUGUEN ELEGIR COLLECTORS Y UN NUNCIO DELS**
(fol. Iiv).

URATS Y CONSELL Y NO ALTRES OFFICIALS NI MINISTRES ALGUNS.

(Elecció de justícia i mustassaf) XII. Item, que per lo semblant los dits Jurats y consell hajan de fer y fassen cascun any elecció per lo orde y forma y en los dies que ordenaran de un Justicia, de un Assessor, y un Mustaçaf y de llochtinents de dit Justicia y Mustaçaf, los quals respectivament exercesquen annualment la Jurisdicció que als dits Officis tocará y se esguardarà, conforme a furs y priuilegis, usos y bons costums del dit regne. **PLAU A SA MAGESTAT QUE PUGUEN NOMENAR JUSTICIA Y MUSTAÇAF Y QUE LO JUSTICIA PUGA PRENDE LO ASSESSOR A SA VOLUNTAT Y NOMENAR LLOCHTINENT SEU.**

(Fer ..... impositions) XIII. Item, que los dits Jurats y Consell puguen imposar e imposen qualseuol sisses, taches e altres imposicions per a pagar los càrrechs, deutes y despeses de la dita universitat, tantes quantes voïtes los pareixerà conuenir, y que per lo semblant per obs de auituallar la dita Uniuersitat de forments y carns y altres vitualles necessaries per a la vida humana y per occórrer y subuenir a altres necessitats y deutes de dita Uniuersitat puguen fer y fermar qualsseuol carregaments de censals, sobre los bens y drets de dita Uniuersitat, ab que no sia a menys del fur comú de quinze milia sous en propietat y mill sous de annua pensió. **PLAU A SA MAGESTAT QUE PUGUEN IMPOSAR TACHES PER DEUTES DE LA COMUNITAT, Y PER A QUE.S PAGUEN ENTRE ELLS MATEIXOS Y QUE NO PUGUEN IMPOSAR SISES SENS LLICENCIA DE SA MAGESTAT NI CARREGAR CENSALS SENS LLICENCIA DEL BATLE GENERAL DE SA MAGESTAT EN LO DIT REGNE Y CONFORME A FUR Y COM LES DONA A LES DEMÉS VILES REALS DEL DIT REGNE.**

(Contes dels Jurats) XIV. Item, que los dits Jurats ab consell dels dits consellers tinguen lo regiment y administració de la dita Uniueersitat annualment e que finint lo any de cascuna Juraderia los Jurats vells sien tinguts dins un mes après que sia finit son offici de donar, e donen compte de tot lo que en dit nom hauran rebut y administrat en nom e per la dita Uniuersitat als Jurats nouament elets los quals los puguen absoldre e difinir, supplicant a V. Magestat se tinga per seruit, content y pagat de tot lo que los dits Jurats y consell, de paraula o de fet, faran o ordenaran acerca lo bon govern y administració de dita Uniuersitat segons sa consciència, sciència y enteniment, saluant la fidelitat de V. Magestat sens inculparlos ni demandar-los en cosa alguna del dit regiment ciuil ni criminalment, ans resten ab tots sos bens absolts y delliures de tota demanda, pena e indignació de V. Magestat per rahó dels dits officis. **PLAU A SA MAGESTAT AB QUE LOS DINÉS ENTREN EN PODER DEL CLAVARI, AL QUAL LOS JURATS**

PRENGUEN LES FERMANCES Y LOS COMPTES Y DEFINISQUEN, Y QUE SA MAGESTAT SEMPRE QUE SIA SERUIT LOS PUGA PENDRE O FER-

(fol. IIIr)

PENDRE LOS COMPTES ALS DITS JURATS Y CLAUARIS.

(Balle) XV. Item, que V. Magestat haja de nomenar y nomene un Batle local en lo dit lloch de Agullent que sia vehí y domiciliat a ell lo qui a V. Magestat pareixerà per a que resedeixca en aquell personalment y regeixca lo dit Offici de Batle, lo qual prenga de Jurament al Justícia, Mustaçaf y llochtinents de aquells y pugua graduar y nomenar y gradue y nomene los dits Jurats, Justícia, Mustaçaf y llochtinents de aquells segons se acostuma fer en les Uniuersitats reals. PLAU A SA MAGESTAT AB QUE SIA AMOUIBLE A SA LLIBERA VOLUNTAT.

(Tèrmens) XVI. Item, que los tèrmens generals de la Vila de Onctinyent y del lloch de Agullent i sien e resten com huy son, comuns per a tots los vehins e habitants de Onctinyent y Agullent y de tots los altres llochs que estan situats dins los dits tèrmens generals de Onctinyent per a pasturar, ampriuar y servirse de aquells segons que fins ara se ha praticat y se practica y obserua, així de pasturar, portar sal de les salines y anar als flums y a la mar per sos camins y veredes si e segons y de la manera que per furs y priuilegis del regne de Valencia està disposat. PLAU A SA MAGESTAT QUES GARDE EN AÇO LO COSTUM QUE FINIS ACÍ SE S GUARDAT Y PRATICAT.

(Separatió) XVII. Item, que los censals, càrrechs, sises, taches, e altres qualseuol impositcions que de ara en auant se carregaran, o en altra qualseuol manera se imposaran per necessitats esdeuenidores de la Vila de Onctinyent o, del lloch de Agullent, se hajen de carregar, imposar y pagar respectivament per les Uniuersitats de Onctinyent y Agullent, çò és, les que se esguardaran a Onctinyent per los Jurats, consell, e Uniuersitat de dita Vila y les que se sguardaran a Agullent, per los Jurats, Consell, e lloch de Agullent, puix de ara en auant han de ser distinctes y separades les dites Uniuersitats y cascuna de aquelles ha de tenir de per si son govern, regiment y administració. PLAU A SA MAGESTAT.

(Peyter y altres) XVIII. Item, que per la mateixa rahó de ara en auant hajen de ser y sien de la dita Uniuersitat de Agullent, totes les peytes, sises, y tots altres qualseuol drets que los vehins de dita Uniuersitat acostumen de pagar y paguen als Peyters, sissers y altres Collectors posats per part de la Vila de Ontinyent per les cases, terres y altres heretats, possessions y bens seents, que aquells posseeixen en lo terme del dit lloch de Agullent, los quals dits drets, peytes y sises hajen de servir y serueixquen pera pagar la part que cabrà al dit lloch de Agullent, en lo compartiment que se ha de fer dels càrrechs, censals y deutes de la Vila de Onctinyent y per a altres necessitats del dit lloch de Agullent. PLAU A SA MAGESTAT.

(Partisió de càrrechs) XIX. Item, que los censals

(fol. IIIv)

y càrrechs⁴, taches e altres imposicions que fins ací se han carregat, fet e imposat, o de ara en auant se carregaran, faran e imposaran per necessitats passades de la Vila de Onctinyent, haja de contribuir lo dit lloch de Agullent, per la part y porció que li tocarà per porrata conforme al compartiment dejús escrit, y que en los que per rahó de les dites necessitats passades se hagen de fer alguns carregaments de censals, o impossar taches que en tal cas, cascuna de dites Uniuersitats los ferme e imposse de per si per porrata conforme al dit e dejús scrit compartiment, y açò se entenga sens prejuhí de la presensió y drets dels vehins de Agullent, los quals pretenen no estar obligats als càrrechs ni deutes de la Vila de Ontinyent. PLAU A SA MAGESTAT.

(Repartiment de càrrechs) XX. Item, que per seruar egualtat en lo compartiment e tachació que se haurà de fer de la part y porció que cabrà al dit lloch de Agullent en los dits censals, càrrechs, e necessitats que de present respon la dita Vila de Onctinyent, per rahó e causa de dites necessitats passades y també en lo que dita Vila per dita causa se trobarà restar en darrer, se haja de fer y faça la dita tachació y compartiment per lo Batle general de Valencia ab interuenció de son Assessor y del Aduocat fiscal, sens que per esta rahó los prenguen salari algú precehint ilegítim examen y compte de la entrada y exida que té la dita vila de Onctinyent. PLAU A SA MAGESTAT.

(Idem) XXI. Item, que lo dit examen, compartiment y compte se haja de fer y fassa per lo dit Batle general ab assistència de son Assessor y Aduocat fiscal, sens algun salari, com dejús és dit, conuocats y oyts los Síndichs de Onctinyent y de Agullent, los quals sien tenguts de nomenar y nomenen dos persones pràtiques y expertes en comptes, çò és, la una per Onctinyent y l'altra per Agullent, les quals examinen y fassen los comptes de la dita entrada y exida de la dita Vila de Onctinyent, en los llochs, dies, y hores que per lo dit Batle general los seran senyalats y assignats, ab expressa cominació que en absència o renitència de qualseuol de dits sindichs y experts se puguen fer y.s fassen, continuen y acaben los dits comptes per lo altre dels dits Syndichs y experts que assistirà en los dits llochs, dia y hores, a aquells assignats. PLAU A SA MAGESTAT.

(Repartiment lo bal.le general) XXII. Item, que lo dit Batle general vists los dits comptes, que per los dits síndichs li seran presentats, fets y examinats en la forma de súd dita haja de fer y fassa lo dit compartiment, guardant egualdat a les dites Uniuersitats, segons que de Justícia li pareixerà deure's fer. PLAU A SA MAGESTAT.

(Idem) XXIII. Item, que en tot cas que los dits experts estiguen diferents, discordes en qualseuol manera en los dits comptes, que en tal cas

---

4. Al final del fol. IIIv hay varias firmas ilegibles, de letra de posterior época.

lo dit Batle general ab la dita assistència y vot y sens salari com dit es, descideixca y declare les dites discòrdia o differència conforme a Justicia sumariament y de nua paraula, sens estrèpit, in figura de Juní, y ab la brèuetat que lo negoci requereix. **PLAU A SA MAGESTAT**⁵.

(Jurisdicció 1.ª Instancia) XXIV. Item, que los dits Justicia, e llochtinent de aquell tinguen y exercesquen jurisdicció en lo dit lloch de Agullent, y altres qualseuol persones que en aquell vindran, tractaran y comunicaran, o en altra qualsevol manera declinaran, axí en primera Instància, com en tot grau de appellatió, nomenant en dites appellacions Assessor no suspecte a les parts, conforme a furs y priuilegis del dit regne. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS LA JURISDICCIO CIUIL EN PRIMERA**

(fol. IVr)

INSTANCIA Y EN LA SEGONA SE GUARDE LO QUE PER FUR DEL DIT REGNE ESTA DISPOST.

(Que se faran les execucions) ⁶ XXV. Item, que totes les execucions que respectiuament se faran e instaran per la cort del Justicia de la Vila de Ontinyent, contra los vehins e habitants dels llimits de la Jurisdicció del Justicia de Agullent, o per la cort del /dit/ Justicia de Agullent contra los vehins e habitants dels llimits de la Jurisdicció de la Vila de Ontinyent, en virtut de contractes executoris ab sumissió e renunciació de propi fur se hagen de fer y fassen ad inuicem ab lletres subsidiàries y no directament puix cascun dels dits Justícies han de tenir ilimits certs per a l'exercici de la Jurisdicció. **PLAU A SA MAGESTAT GUARDANT SEMPRES AL JUSTICIA DE ONTINYENT LA HONOR DE AUER DE ESSER NOMENAT PRIMER.**

(Borroso) XXVI. Item, que de les declaracions y sentencies o altres prouisions que lo dit Justicia de Agullent o son llochtinent en qualseuol manera faran en dites causes ciuils no.s puga recórrer, appl.lar, querellar ni implorar lo offici del Justicia de la Vila de Ontinyent, ans la dita Jurisdicció ciuil del dit Justicia de Agullent, sia y reste en tot y per tot desmembrada de la Jurisdicció del dit Justicia de Ontinyent, salvant empero als qui pretendran tenir greuge que puguen appel.lar, recórrer, querellar e implorar Of.fici de Jutge en les causes tan solament de cinquanta lliures en amunt al Governador, e altres Officials reals de la dita ciutat de Valencia, als qual toca y se esguarda de Justicia. **PLAU A SA MAGESTAT QUE SOBRE LO CONTENGUT EN LO DIT CAPITOL SE GUARDE LO DECRETAT EN LO CAPITOL VINT Y QUATRE.**

(Jurisdicció) XXVII. Item, que lo dit Justicia de Agullent, e llochtinent de aquell tinguen Jurisdicció criminal, ús y exercici de aquella entre los vehins e habitants del dit poble de Agullent e terme de aquell, y altres qualseuol persones etiam estranyes, que en dit poble e llimits de aquell,

5. Cuando en época posterior se añadió la numeración romana se dejaron por numerar este capítulo. Yo corrijo este error y todos los restantes capítulos los enumero a partir de éste.

6. En el margen de arriba hay un añadido corrigiendo este título. Se lee «Com se faien les execucions de Ontinyent».

en qualseuol manera deliriquiran fins a mutilació de membre exclussiue, conforme a fur de Serenissim Rey N'amfos primer, attorgat a les corts celebrades en la ciutat de Valencia en lo any Mil Trescents vint y nou, que comença «ottorgam que Prelats etc.», e a tots los altres furs e priuilegis usos e bons costums de la ciutat e regne de Valencia que en qualseuol manera corroboren o augmenten dita Jurisdicció, ús y exercici de aquella, restant la suprema Jurisdicció en los casos de mort natural y de mutilació de membres e altres per dit fur statuhis e alius al dit Justicia de la dita Vila de Onctinyent. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR LO SUPLICAT RESERUANTS LOS DRETS DE EUOCACIÓ, Y CASOS AL GOUERNADOR PERTANYENTS.**

(Item) XXVIII. Item, perquè lo dit justícia de Agullent e son llochtinent sien respectats en sos officis y puguen tenir pacífic lo dit poble y també per redimir les vexacions que lo Justicia de Ontinyent podria fer als de Agullent si aquell tingues ús y exercici de Jurisdicció criminal en lo dit poble de Agullent y llímits de aquell en mes dels dits dos casos de mort natural y mutilació de membre, se supplica a V. Magestat mane també cometre al dit Justicia de Agullent y llochtinent de aquell la coneixença y execució de tots los casos criminals que.s

(fol. IVv)

cometran en lo dit poble y llímits de Agullent, los quals compregan pena de fractió de presó o de galeres, o de desterro temporal, o perpetuo, o de açots greus y que per lo semblant per rahó de dits casos, o qualseuol de aquells si conuindrà, puixa declarar y posar a qüestió de torment a qualseuol delinqüents o inculpats en dits casos, remogut tot remey de recors, appellació, e altre qualseuol benefici de imploració de jutge per al dit Justicia de Onctinyent. **PLAU a SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS SOLAMENT LO QUE ESTA DISPOST PER LO FUR DEL REY N'AMPHOS, PERQUE DEL DEMÉS RESULTARIA INCONVENIENT Y OCCASIÓ A QUE LOS DELICTES RESTASSEN SENS CASTICH.**

(Penes partidores) XXIX. Item, que totes les penes, e calònies pecuniàres en què los delinqüents seran condemnats sien respectiuament applicades al Fisch de V. Magestat o perdonades, o composades, o remesses per lo dit Justicia de Agullent sens conuocació ni interuenció de altres ministres del Justicia de la Vila de Onctinyent y lo mateix se garde en respecte de les dites penes de fractió de presó, açots greus, galeres y desterrors axí temporals com perpetuos. **PLAU A SA MAGESTAT CONCEDIR-LOS SOLAMENT LO QUE ESTA DISPOST PER LO FUR DEL REY N'AMFOS Y DEL REY DON MARTÍ.**

(Borroso) XXX. Item, que en tot cas de condemnaçió o execució faedora per lo Justicia de Onctinyent de penes pecuniàries que sien degudes principalment, o subsidiariament per rahó de delictes commessos en los llímits de la Jurisdicció del Justicia de Agullent, que compreguen pena de mort natural, o de mutilació de membre, les tals penes pecuniàries hagen

de ser y sien partides entre los dits Justícies de Onctinyent y de Agullent, iuxta la forma del dit fur, del dit Rey N'amfos, y lo mateix se entrega en respecte de les quantitats procedidores de perdons, remissions, e composicions que.s faran per lo dit Justícia de Onctinyent⁷ o per lo altre Jutge, o Official de V. Magestat per causa de dits delictes que compreguen pena de mort natural o de mutilació de membre, y seguits com dit és dins los dits límits de Agullent. **PLAU A SA MAGESTAT QUE SE'LS GUARDE LO FUR Y QUE ELLS TAMBÉ.L GUARDEN.**

XXXI. Item, que lo llochtinent de Justícia del dit poble de Agullent haja de estar y estiga subordinat al dit son principal y seguir la orde que aquell li donarà en lo exercici y administració del dit offici. **PLAU A SA MAGESTAT.**

(Presó ...) XXXII. Item, que lo dit Justícia de Agullent per a tenir preses y custodides les persones, que hauran de ser encarcerades axí per deutes ciuils, com per casos criminals et alius puga tenir y tinga presons certes y deputades en lo dit poble de Agullent, les quals sien fetes y obrades a despeses de la Uniuersitat del dit Poble, y posar y nomenar Carceller de aquelles y mudar-lo tantes quantes voltes li pareixerà a sa mera y llibera voluntat y conèixer de les culpes de tal carceler y punirlo y castigarlo per rahó de aquelles fins a pena de mort natural y mutilació de membre exclussiue. **PLAU A SA MAGESTAT AB QUE AL RESPECTE DEL CASTICH DEL CARCELLER NO TINGUEN MÉS JURISDICCIO DE LA QUE'LS COMPE- TEIX PER LO FUR DEL REY N'AMFOS.**

(Misager y castell) XXXIII. Item,

(fol. Vr)

que lo dit Justícia de Agullent puga nomenar y crear misatgers y altres ministres neccessaris pera la bona administració y execució de la Justícia y fer tenir y eregir castell en lo dit lloch de Agullent pera punnir y castigar en aquell als qui delinquiran. **PLAU A SA MAGESTAT.**

(Termens) XXXIV. Item, que lo ús y exercici de dita Jurisdicció axí ciuil com criminal que los dits Justícia y llochtinents de aquell y altres oficials exercints Jurisdicció han de tenir en lo dit lloch de Agullent conforme als presents capítols, sia y se entenga, çò és, començant de la part més alta del Tossal gros que està en terme de Onctinyent a la part de lleuant deués y fins a la Creuheta del barranch de Agres hont se parteixen y diuideixen los camins de Cosentayna y Agullent y de aquí a la Bassa de Antoni Bella en la partida del Braçal de Rocca y de ahí al Olm del molí de la coueta, lo qual està prop del Riu nomenat de Onctinyent y des del dit Olm, trauesant lo riu, dret al Corral de la Heretat de la Bessona per als Algepsars de Ayelo, tirant dita senda amunt fins al terme de Ayelo y de ahí per los límits del dit terme de Ayelo fins al pont de Ayelo, y de aquí per la ribera del dit riu fins al terme de Albayda y seguint los límits del dit terme de Albayda fins al terme de Agres y seguint dits límits del terme de Agres al

7. En el texto del ARV pone *Agullent*. Lo válido debe ser lo del privilegio del AMA por el contexto.

terme de Bocayrent y de ahí seguint per lo terme de Bocayrent fins a arribar al dit Toçal gros a la part de lleuant. PLAU A SA MAGESTAT CON-CEDIR-LOS LO EXERCICI DE LA JURISDICCIO EN LOS PRECEDENTS CAPÍTOLS CONCEDIDA DINS LO LLOCH Y EN LO TERME Y PART DE TERMENS QUE APRÉS SERAN SENYALATS PER SA MAGESTAT O PER SON LLOCHTINENT GENERAL Y REAL AUDIENCIA DE VALENCIA, ALS QUAL SA MAGESTAT DESDE ARA HO COMET,

Supplicant quant humilment poden a V. Magestat mane prouehir, auctorizar, y decretar dits capítols, si e segons que en cascú de aquells se conté y de aquells esser-los expedit priuilegi in sua debita et publica forma et licet etc. Altissimus etc. e per quant nostra real intenció y voluntat es rellevar als pobles a qui fem mercè que per ningunes persones los puga esser feta extorsió ni ab títol de que per son medi han obtengut llur optat los sia pres més quantitat de la que per la tal gràcia y concessió serueixen a nostra regia Cort, com de nostra real mà yxquen semblants gràcies y mercès per beneficiar y augmentar nostres vassalls y pobles sens altra consideració respecte ni medi algú y com se entenga que en lo passat hi ha agut en açò molt gran abús, per lleuar y ressecar aquells prouehim y manam ab la present nostra declaratió y prouisió per a totstemp duradora que si per qualseuol via forma o manera ara, o en lo esdeuenidor se prouarà que directa o indirectament, pública, o secreta per qualseuol títol, causa o rahó, lo dit lloch de Agullent e o son síndichs e altres persones per ells hauran promés, o donat sots color de obtenir la present gràcia, concessió y mercè, més quantitat de la que per nós es estada donada llicencia que carregassen perals gastos y despesses della, que en tal cas perda lo dit lloch la present gracia, merce y privilegi y reste priuat d'ell y de la mateixa manera que estaua abans de auer obtesa de nós la dita gràcia concessió y priuilegi, y que les sinch milia lliures ab les quals nos han seruit resten

(fol. Vv)

confiscades a nostres cofres reals, sens que tinga lo dit lloch actió ninguna per auer perduda la dita gràcia de poder-los cobrar de nostra regia cort, Reseruant-la-y emperò y volent que les persones que seran estats medie e instrument per a auer donat per la susdita ocasió més del que stà dit, hagen y sien tenguts y obligats a pagar de sos béns propis les dites sinch milia lliures al dit lloch de Agullent y ni és los gastos y despeses que per la damunt dita rahó lo dit lloch haurà sostengut y patit, entés emperò y declarat que de les sobredites culpes haja de constar ab llegal proua faedora sobre acusació o demanda que sobre açò fos possada, la qual se haja de possar y tractar en aquest S. S. R. Consell dauant nós y no en altra part y après declarat en ell, ab llegal defenses que conste ser la veritat, la culpa de la qual en aquest capítol se entén escusar e corregir en son cas y lloch, y que fins que axí sia declarat, no.s fassa ni puga fer impediment en la execució del dit priuilegi.

QUAE QUIDEM Capitula, decretationes, gratias priuilegia, et omnia et singula in eis et quolibet eorum contesta et specificata iuxta tamen decretationes, modificationes et responsiones praedictas concedimus consentimus, assentimus et liberaliter elargimur, nostraeque huius modi concessionis, consensus, assensus et elargitionis munimine seu praesidio roboramus et validam auctoritatem que nostram in eisdem et quolibet eorum interponimus pariter et decretum, Volentes eisdem probis hominibus et incolis iam dicti loci et Uniuersitatis nostrae de Agullent ab omnibus ad quos spectet obseruari. Serenissimo propterea Philippo Principi Asturiarum et Gerundae Ducique Calabriae et Montisalbi filio primogenito nostro charissimo ac post longaevos et felices dies nostros in omnibus regnis et Dominiis nostris (Deo propitio) immediato haredi et legitimo successori, intentum apperientes nostrum sub paternae benedictionis obtenta dicimus eumque rogamus, Illustribus vero egregiis, Spectabilibus Nobilibus, magnificis et dilectis consiliariis et fidelibus nostris, quibuscunque locumtenentibus et Capitaneis Regnorum et Dominiorum nostrorum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Vicecomitibus Militibus et generosis personis, gerentibus vices nostri generalis Gubernatoris et eius locumtenentibus Cantilleriam, Vicecancellario, Regentibus Cantilleriam, et Doctoribus regiae Audientiae Justitiis, Juratis, Vicariis, Bajulis, Subvicariis, Subbajulis, Alguaziriis, Virgariis, Portariis, caeterisque demum Uniuersis et singulis Officialibus nostris maioribus et minoribus Ubruis dictionis nostrae et signantes in dicto Valentiae regno constitutis et constituendis, eorumque locatenentibus praesentibus et futuris dicimus et districte praecipiendo mandamus, ad irae et indignationis nostrae incursum poenae que florenorum auri Aragonum mille nostris inferendorum drariis quod praedicti loci et Uniuersitatis de Agullent, saeparationem et erectionem ac praeinserta capitula, omniaque et singula in eis et quolibet eorum contenta, iuxta tamen seriem et continentiam decretationum et responsionum praeinsertatum dictis probis hominibus et habitatoribus loci et Uniuersitatis praefatae de Agullent, teneant firmiter et obseruent, tenerique et initio labiliter obseruari faciant inconcusse perquos deceat, itaque omni dubio contradictione, et sinistra informatione cessantibus praedicti probi homines et locus ac Uniuersitas de Agullent gaudeant et gaudere possint firmiter concessionibus et gratiis supradictis, prout superius per decretationes et responsiones praedictas apparet, et non

(fol. VIr)

contra faciant, vel veniant aut aliquem contra facere vel venire permittant ratione aliqua siue causa si dictus Serenissimus Princeps nobis morem gerere, caeteri vero Officiales et subditi nostri praedicti praeter irae et indignationis nostrae incursum, poenam praeappositam cupiunt euitare, Incuius rei Testimonium presentem fieri iussimus nostro regio, communi sigillo pendenti munitus. DATTUS in villa Montissoni, die vigesimo mensis Iulii Anno a Natiuitate Domini Millesimo Quingentesimo, Octogesimo Quinto, Regnorumque nostrorum videlicet ceterioris Siciliae et Hierusalem trigesimo

secundo, Castellae autem Aragonum, ulterioris Siciliae et aliorum trigesimo, Portugalliae tamen Sexto.

Yo el Rey

Vidit Frigola Vicecancelarius

Vidit Sapena Regens

Vidit Comes generalis thesaurus

» Lerca »

» Campi .....

» Quintana »

» Marzilla ...

Dominus Rex mandauit mihi Petro Franquesa

visa per Frigola Vicecancellarius Comitem generalem Thesaurum

Sapena

Campi, Lerca, Marzilla et Quintana locumtenentibus cancellarius et in
per conservatore generali

In Diuersorum Valentiae XIII fol. CCXI

V. M. concede priuilegio de Uniuersidad al lugar de Agullent, dismembrando de la Villa de Ontinyent del reyno de Valencia, conforme a los capitulos y decretaciones aquí insertas. Ha servido a V. Magestad con cinco mil libras, las quales se han depositado en la Tabla de Valencia a nombre del Tesorero General del Reyno.

(fol. VIv)

Presentauit Joannes Casanoua syndicus et procurator die octauo mensis Augusti anni MDLXXXV Valentiae

Dehonarius

Fiant et exequantur regia mandata iuxta illorum seriem et tenorem pleniores et pro his fiant et expediantur priuilegia prouisiones et comisiones oportune

... per magnificum Hieronymum Pasqual locumtenentius Cancellariam die VIII Augusti MDLXXXV Valentia

Dehonarius

Est etiam registratum preinsertum priuilegium in Diuersorum Locumtenenti generali Valentia XXXX ffls. CXXXIII

Ab acte rebut per Genius Moltó, notari de Ontinyent, en XII dies del mes de septembre del any MDLXXXVIII la vila de Ontinyent y Uniuersitat de Agullent feren acte de concòrdia per memòria.

(fol. VIIr)